

Nekatere strategije kriminalne prevencije

Gorazd Meško¹

Prispevek predstavlja tri najpogostejše strategije preprečevanja kriminalitete v Zahodni Evropi in ZDA. Prva strategija je preprečevanje kriminalnosti, kjer so v ospredju potencialni prestopniki. Druga strategija je situacijska prevencija, ki se usmerja na določene okoliščine in ukrepe za preprečevanje kriminalitete, predvsem klasične premoženjske. Zadnji način preprečevanja kriminalitete je v skupnost usmerjeno preventivno delo, ki temelji na dejavnosti vseh v skupnosti. Pri zadnjem je pomembna tudi povezanost policije s skupnostjo in s tem razvoj v skupnost usmerjenega policijskega dela. Prizadevanja za preprečevanje kriminalitete so imela različne učinke. Pri preprečevanju kriminalnosti je glavno vprašanje - kdaj posameznika pričeti obravnavati, pri situacijski prevenciji - ali ukrepi ne povzročijo več škode kot koristi in pri preprečevanju kriminalitete v skupnosti - ali se interesi policije ujemajo s pričakovani tam živečih ljudi.

Ključne besede: preprečevanje kriminalitete, splošno preprečevanje, situacijska prevencija, preprečevanje kriminalitete v skupnosti, policijsko delo v skupnosti

UDK: 343.85

1 Uvodna razmišljanja

Beseda prevencija pomeni preprečevati ali obvarovati nekaj oz. nekaj vnaprej zaščititi. Preprečevanje ima pomembno mesto v vseh plasteh družbenega življenja. Je kompleksen pojem, ki pokriva zelo širok spekter dejavnosti, kot je npr. odprava kriminogene socialne strukture, rehabilitacija nekdanjih obsojencev, nasveti možnim žrtvam, spodbujanje varnostne zavesti državljanov idr.²

Zgodovinsko se je kriminalna prevencija razvila kot antipod omejenemu nadzorovanju kazenskega pravosodja. Kriminalna prevencija je mišljena kot dejavnost zoper kriminaliteto, preden se ta sploh pojavi.³

Zato v večini zahodnih držav jasno razmejujejo med kazenskim pravosodjem in kriminalno prevencijo, čeprav je pomembno povezovanje obojega. Tudi prevencija potrebuje pravno podlago, če posega v človekove pravice. Tuck (1987) ugotavlja, da je treba bolj kot oblikovati idealno definicijo kriminalne prevencije, doseči, da kriminalna prevencija postane način mišljenja. Gre torej za preusmeritev od formalnega k neformalnemu nadzorstvu.⁴

Zaenkrat še ni univerzalne opredelitve kriminalne prevencije oz. dogovora o tem, kaj vse lahko štejemo za kriminalno preventivne programe. Ali sem sodi preprečevanje korporacijskih goljufij, izogibanja

plačilu davščin in gospodarski prestopki? Ali naj sem štejemo tudi preprečevanje prometne delinkvence? Ali kriminalna prevencija vključuje tudi preprečevanje vedenja, ki povzroča negativne odzive pri ljudeh, kot npr. neprimerno vedenje mladih, zadrževanje na uličnih vogalih ali celo potepanje psov po soseskah?⁵

Dogovor glede preventivnih dejavnosti je bil dosežen le na področju kaznivih dejanj zoper premoženje, ki jih je v vseh deželah največ. Okoliščine, v katerih se pojavljajo tatvine, vlomi, ropi, so si podobne med državami, pri čemer je treba upoštevati stopnjo razvoja ali kulturni, pravni in družbeni sistem. Preprečevanje kriminalitete belega ovratnika je bolj del prevencije goljufij na splošno, kot pa posebej usmerjene prevencije v to področje. Poskusi preprečevati nekatera manj problematična dejanja se obravnavajo kot reševanje problemov ali preprečevanje nereda. Druga kriminaliteta, kot npr. ekološka, prometna, spolni delikti in kriminaliteta zoper državo, običajno ni upoštevana v generalni preventivni iniciativi. Ravno tako narekujejo premalo pozornosti prevenciji kriminalitete povezane z mamili in alkoholizmom (kazniva dejanja storjena pod vplivom teh snovi), ki je široko in kompleksno psihosocialno in tudi medicinsko področje. Treba je opredeliti pokazatelje uspešnosti prevencije. Ali prevencija pomeni, da bomo kriminaliteto odpravili? V praksi to ni mogoče, čeprav je to konec koncev idealni cilj, ki ga nekateri želijo doseči. Po eni strani je beseda nadzor primerna zamenjava za besedo prevencija. Tako lahko govorimo, da je kriminalna prevencija poskus "nadzirati" in "upravljati" kriminaliteto. Kriminalno prevencijo

¹ Gorazd Meško, profesor defektologije za motnje vedenja in osebnosti, magister socialne pedagogike, asistent za kriminologijo na Visoki policijsko-varnostni šoli, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana.

² Mikulan, s. 11

³ Graham in Bennett, s. 5.

⁴ Graham in Bennett, s. 5

⁵ Graham in Bennett, prav tam.

lahko ocenjujemo kot uspešno, če pokazatelji stanja kriminalitete kažejo zmanjšanje ali umiritev pojava. Obstaja tudi problem definiranja različnih dejavnosti s konceptom kriminalne prevencije, ali pa, katere institucije so pristojne za izvajanje preprečevalnih dejavnosti in kako te naloge opravljati. Poleg tega se zastavlja še vprašanje, kdaj pričeti z izvajanjem preventivnih ukrepov.

2 Delitve prevencije

Brantingham in Faust (1976) sta poskušala opredeliti dejavnosti v okviru kriminalne prevencije. Njun model temelji na medicinskemu modelu preprečevanja bolezni. Kriminalno prevencijo delita v tri skupine.⁶

Primarna prevencija

Aktivnosti v okviru primarne prevencije so usmerjene v fizično in socialno okolje in dejavnike, ki vplivajo na možnost porajanja kriminalitete. To so:

- načrtovanje okolja,
- doseganje ravni varnostnega vedenja populacije,
- zmanjšanje prikrajšanosti in revščine v soseski.

Te dejavnosti so primerljive z zdravstveno prevencijo, ki je usmerjena na zdravo in čisto okolje (vzdrževanje kanalizacije, odprava komarjev, cepljenja proti raznim boleznim). Primarna prevencija si prizadeva preprečevati pojave z vplivanjem na splošne pogoje v okolju.

Sekundarna prevencija

Dejavnost sekundarne prevencije je usmerjena k posameznikom, skupinam posameznikov, ki so potencialno rizični, da bodo postali prestopniki. Uresničuje se s pomočjo družinam, težko učljivim otrokom, nezaposlenim in brezdomcem, alkoholikom, narkomanom. S temi ukrepi lahko primerjamo zdravstvene intervencije v rizičnih skupinah: slikanje pljuč v revnih soseskah, posebne diete za debele ljudi in cepljenje bodočih mater zoper ošpice.

Terciarna prevencija

Dejavnosti terciarne prevencije so usmerjene na posameznike, ki so že zagrešili kazniva dejanja, njihov namen pa je ustaviti nadaljnjo kriminalno aktivnost. To je mogoče doseči z zastraševanjem, rehabilitacijo, obravnavanjem ali onesposobitvijo. Podobne ukrepe uporabljajo v medicini, ko je posameznik že okužen z določeno boleznijo in ga zdravijo z operacijo, terapijo ali rehabilitacijo.

Van Dijk in Waard (1991) sta predstavljeni delitvi

dodala še dimenzijo **usmeritev k žrtvam kaznivih dejanj**, Ekblom (1994) pa poudarja razlikovanje različnih pristopov za posamične oblike kaznivih dejanj, usmerjenost intervencije na storilce ali okoliščine in izbiro kaznivih dejanj, ki jih je treba (je smiselno) preprečevati. Ob različnih klasifikacijah kriminalne prevencije se v literaturi in praksi najpogosteje pojavljajo naslednje:

- preprečevanje kriminalnosti (socialna, usmerjena v potencialne storilce),
- situacijska prevencija in
- kriminalno preventivna dejavnost v skupnosti.⁷

2.2 Preprečevanje kriminalnosti

Pri preprečevanju kriminalnosti gre za preprečevanje nagnjenosti k prestopništvu oz. kriminalnosti. V teh prizadevanjih gre za prevencijo na področju širokega spektra različnih oblik deviantnega obnašanja, vključno s kriminaliteto, povezano z mamili in alkoholom (kazniva dejanja storjena pod vplivom teh substanc). Dryfoos (1990) ugotavlja visoko povezanost rizičnega vedenja adolescentov, ki se kaže kot zloraba različnih snovi, delinkvenca, najstniška nosečnost, neuspeh in prekinitve šolanja, in kasnejše trajno odklonsko vedenje. Enake ugotovitve omenjajo tudi drugi avtorji, kot so npr. Hawkins, Catalano⁸, Farrington⁹. Takšne preventivne strategije in programi so namenjeni preprečevanju ulične kriminalitete, kot so npr. tatvine, telesne poškodbe, nasilništvo, vlom, ropi, tatvine in odvzemi vozil, poškodovanja in seveda vsa druga kazniva dejanja, ki jih storijo mladostniki.

Vzroki za prestopništvo so kompleksni in raznoliki. Tarling (1993) predstavlja dejavnike, ki so povezani s kriminalnostjo; npr. zgodnje problematično vedenje, šolske izkušnje, vpliv vrstnikov in zloraba mamil in alkohola. Pomembna je tudi navezanost na družino in prosocialne vrstnike. **Učenje norm in vrednot** in motivacija za upoštevanje zakonov se na splošno prenašajo skozi socialno ekonomske strukture in institucije socializacije. Sprememba v strukturi in institucijah vpliva na dispozicije za kršenje predpisov in tudi na stanje kriminalitete. Preprečevanje kriminalnosti tako obsega ustvarjanje okoliščin za ustrezne družbe-

⁷ Graham, Bennett, s.7

⁸ glej v: Hawkins, et al: The Seattle Social Development Project: Effect of the First Four Years on Protective Factors and Problem Behaviors, glej tudi v Meško: V tveganje usmerjeno preprečevanje odklonskosti v mladostništvu, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 1996, št. 1, s.81-87.

⁹ Farrington: Human Development and Criminal Careers, v The Oxford Handbook of Criminology, s.511-584.

⁶ Graham in Bennett, prav tam.

noekonomske strukture in institucije socializacije, ki lahko ustvarjajo pogoje za zmanjševanje kriminalnosti. **Negativni vplivi družbeno ekonomskih razmer** in institucij socializacije so neenakomerno porazdeljeni na različne dele družbe. Tako so pred takšnimi vplivi najmanj zaščiteni ravno tisti, ki so najmanj sposobni, deprivirani - mladi, prizadeti, imigranti, revni, nezaposleni, brezdomci, idr. Preprečevanje kriminalnosti se usmerja v te skupine ljudi, čeprav so prizadevanja lahko usmerjena tudi bolj na splošno ali na specifične institucije ali skupnosti.

Upoštevati je treba pomembnost vloge **socialne politike**, katere osnovni namen ni kriminalna prevencija. Prizadevanja za pomoč npr. depriviranim družinam je del socialne politike, ni pa osnovni namen kriminalno prevencijski.

Vlade se morajo zavedati tudi **kriminogenosti svoje politike**. Da bi zmanjšali tak učinek je treba opazovati družbene trende, predvidevati in ocenjevati možni vpliv politike na kriminaliteto v družbi.

Preprečevanje kriminalnosti se razlikuje od drugih dveh pristopov (situacijska in skupnostna prevencija) v treh temeljnih dejstvih:

- Prvič, prevencija kriminalnosti je **usmerjena primarno na otroke in mlade** ljudi, ki se socializirajo v družbo. Večina odraslih prestopnikov je zašla na stranpota v mladih letih, tako je temelj te ideje zgodnje ukrepanje. Ni dovolj usmerjati se le na problematične otroke, potencialne kriminalce, temveč je treba tudi spreminjati organizacijske, institucionalne, strukturalne in kulturne elemente v družbi, ki bistveno vplivajo na socializacijo mladih ljudi in ki povečujejo tveganje za mlade, da postanejo kasneje prestopniki.
- Drugič, različni preventivni pristopi so **uporabni na različnih stopnjah socialnega razvoja**. Tako npr. se strategije, temelječe na družini, razlikujejo glede na starost otrok, ukrepi za osnovnošolce se razlikujejo od tistih za srednješolce. Podobno se strategije usposabljanja za poklic in strategije vzpostavljanja odnosov med vrstniki uporabljajo za najstnike. Tudi družinska struktura vpliva na to, kako pristopati (samohranilke, etnično manjšinske družine, posvojitelji, dopolnjene družine).
- Tretjič, prevencijo kriminalnosti je **težko ocenjevati** na projektnem nivoju ali po kratkotrajnih iniciativah. To je bolj dolgoročen pristop, temelječ na programih, ki jih mora okolje sprejeti, da bi lahko dal pozitivne rezultate. Ocenjevanje uspešnosti preprečevanja kriminalnosti je pravzaprav zelo problematično v smislu ocenjevanja spreminjanja kriminalitete v celoti, daje pa bolj individualne rezultate.¹⁰

¹⁰ Graham in Bennett, s.12-13

Identifikacija rizičnih dejavnikov je prav tako problematična, saj lahko na spremembo vedenja vplivajo številni drugi dejavniki, ki jih nismo sposobni nadzorovati.

Za prevencijo kriminalitete je potrebnih najmanj šest področij socialne politike:¹¹

- *urbanistična politika* (načrtovanje okolja),
- *zdravstvena politika* (skrb za zdrav razvoj),
- *družinska politika* (odkrivanje zanemarjanja, konfliktov, odklonskosti in ločitve, preprečevanje najstniške nosečnosti, prenatalno in postnatalno svetovanje, družinsko svetovanje in izobraževanje, predšolsko izobraževanje, pomoč družinam, ohranjanje družin, preprečevanje brezdomstva mladih),
- *izobraževalna politika* (vsebina izobraževalnih programov, kako poučevati -usposabljanje učiteljev, odnos učitelj/učenec, nagrajevanje in discipliniranje učencev).

- *politika skrbi za mlade* (zagotavljanje osebnostnega razvoja, preživljanje prostega časa, učenje socialnih spretnosti, preprečevanje stigmatiziranja mladih prestopnikov, identifikacija socialnih mrež, preprečevanje net-wideninga - t.j. širitev nadzorovalne mreže na osebe, ki jih sicer ne bi obravnavali formalni nadzorovalni mehanizmi).

- *politika zaposlovanja* (kriminalnopreventivno obetajoči so programi za usposabljanje in izobraževanje, ki nudijo zadovoljstvo z delom in pozitivno povratno informacijo glede dela, možnosti za napredovanje, poročanje nadzornim in sodelavcem, možnosti za uporabo znanj in spretnosti in primerno nagrajevanje. Pomembna so usposabljanja in delovne izkušnje, izboljšava in povečanje možnosti za zaposlitev, pomoč in razširjanje zaposlovalnih mrež.)

2.3 Situacijska prevencija

Situacijska prevencija vsebuje ukrepe, usmerjene na specifične pojavne oblike kriminalitete, načrtovanje in manipulacije v okolju, kjer se takšna kazniva dejanja pojavljajo. S sistematičnim in stalnim ukrepanjem zmanjšuje možnosti za izvrševanje kaznivih dejanj.¹²

Situacijska teorija temelji na domnevi, da na odločitve za kaznivo dejanje vplivajo situacijski dejavniki. Tako nasprotuje dispozicijski teoriji, ki poudarja pomen dejavnikov v preteklosti, zaradi katerih imajo ljudje splošne dispozicije oz. so nagnjeni k storitvam kaznivih dejanj. Situacijska in dispozicijska teorija nista nujno v konfliktu, saj ju lahko

¹¹ Graham in Bennett, s.13

¹² Hough, M., Clarke, R.V.G., Mayhew, P., Designing Out Crime, 1980.

razlagamo kot različni fazi v razvoju kriminalnega vedenja. Situacijska prewencija se od prewencije kriminalnosti razlikuje v tem, da prva namenja več pozornosti kaznivim dejanjem, druga pa prestopnikom.¹³

Situacijska prewencija je predvsem namenjena preprečevanju klasične kriminalitete, kot so npr. vplomi v hiše, tatvine v trgovinah in nasilniška kriminaliteta v posebnih okoliščinah, kot je npr. vandalizem. Atraktivnost situacijskega pristopa je v tem, da omogoča realistične, pogosto preproste in poceni možnosti za preprečevanje kriminalitete. Uspešnost je seveda odvisna od tega, v kakšnem obsegu potencialni storilec upošteva situacijske spremembe, tve-

ganje in pričakovani dobiček. Nekateri situacijski dejavniki bolj in drugi manj vplivajo na odločanje potencialnega storilca, prav tako pa se tudi potencialni storilci razlikujejo po tem, kako upoštevajo situacijske dejavnike.¹⁴

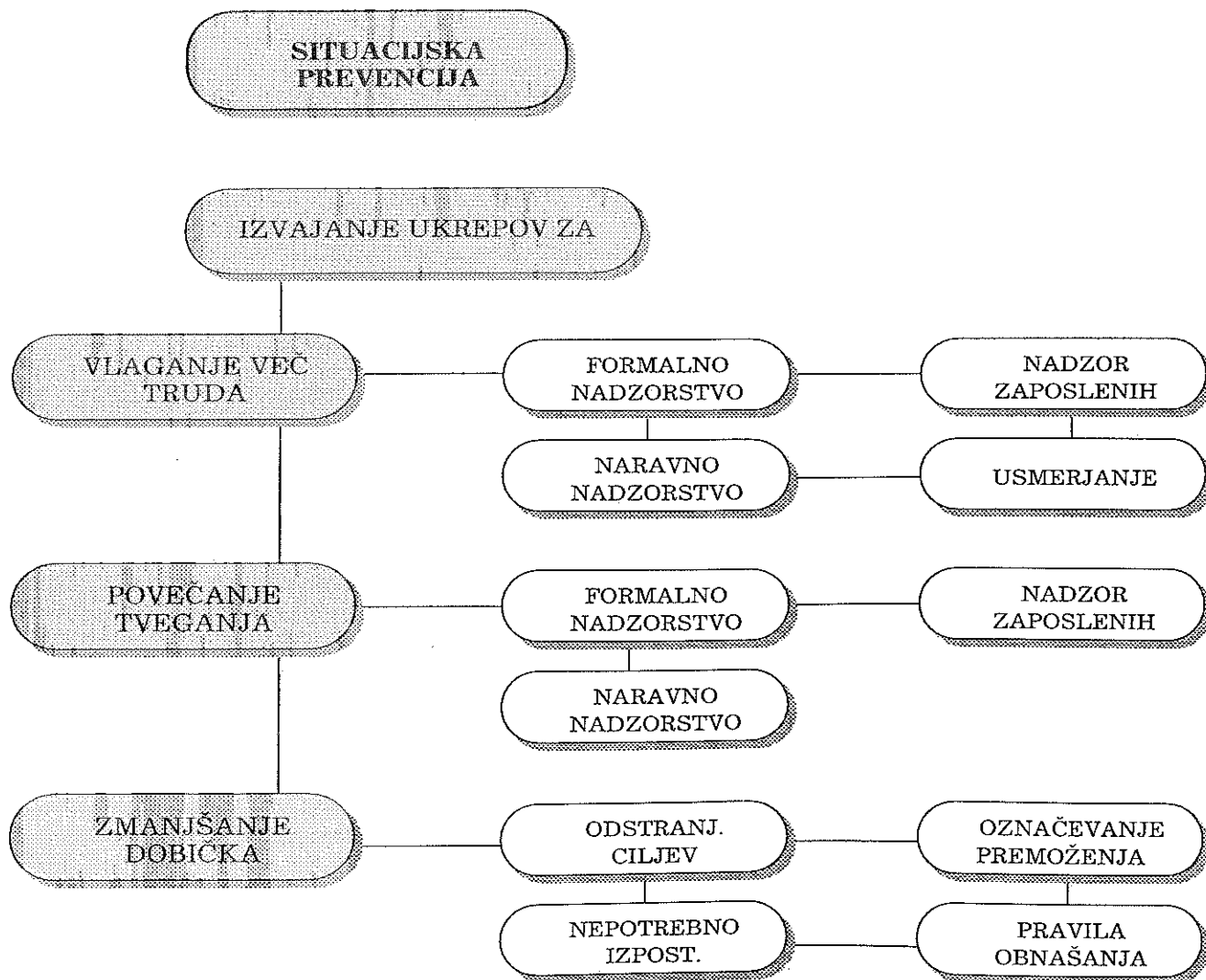
A. Trije glavni situacijski ukrepi (prikaz št. 1)

- tisti, ki vplivajo na to, da mora storilec **vložiti več truda** v storitev kaznivega dejanja,
- tisti, ki **povečujejo tveganje** za izvedbo kaznivega dejanja in
- tisti, ki **zmanjšujejo dobiček** z izvrševanjem kaznivega dejanja.¹⁵

¹³ Isto tam.

¹⁴ Graham in Bennett, s.47.

¹⁵ Clarke, Situational Crime Prevention, 1992

1. Ukrepi, ki vplivajo na to, da mora storilec vložiti več truda v storitev kaznivega dejanja:

- otežitev dostopa k cilju (target hardening) s fizičnimi ovirami ali samim mestom npr. hrambe predmeta;
- nadzor, ki zajema ukrepe za omejevanje dostopa na določena območja, kot npr. v stanovanjska naselja ali nakupovalne centre;
- odvracanje storilcev, ki vsebuje usmerjanje potencialnih storilcev od potencialnih ciljev ali k sprejemljivejšim izhodom;
- nadziranje krajev, kjer je lažje storiti dejanje.

2. Ukrepi, ki povečujejo tveganje pri izvrševanju kaznivega dejanja:

- formalni nadzor (policija – preventivne patrolje, kontrola vozil, zasebna varnostna industrija);
- nadzor, ki ga izvajajo zaposleni (trgovci, učitelji, vozniki, sprevedniki, skrbniki v naseljih-hišniki, CCTV, idr.);
- naravno nadzorstvo (mimoidoči, simbolične ovire v okolju, kar omogoča največ možnosti za naravno prevencijo, več "oči" na ulici, boljša osvetlitev ulic).

3. Ukrepi, ki zmanjšujejo dobiček z izvrševanjem kaznivega dejanja

- odstranjevanje ciljev (odstranitev naprav za igre na srečo z javnih krajev, način oddaje dnevnega izkupička v banko, idr.);
- označevanje premoženja (koles, avtomobilskih delov, nakita, označevanje goveda v ZDA, gravure, barvne kapsule v kasetah za prenos denarja);
- nepotrebno izpostavljanje (npr. nošenje dragega nakita v revnih sosestah);
- določitev pravil obnašanja (npr. napisi na telefonskih govorilnicah o uporabi telefona, pravila obnašanja na borzi za zmanjševanje števila goljufij, snemanje prostorov idr.).

4. Kombinacija več ukrepov

Za izvajanje situacijske prevencije ne zadostuje le eden izmed navedenih ukrepov, temveč je treba kombinirati le-te glede na specifičnost situacije, saj je učinek preventivne dejavnosti mogoče tako "povečati".¹⁶

Situacijska prevencija implicira večjo samozaščitno oz. samovarovalno odgovornost občanov (in lokalnih skupnosti) za lastno premoženje, še zlasti pa je zaostrena odgovornost poslovnih subjektov (posameznikov in podjetij), katerih gospodarska (profitno usmerjena) dejavnost je povezana z raznolikimi možnostmi za izvršitev kaznivega dejanja. Taka

ureditev varnostne politike seveda ni neproblematična, saj je očitno, da posameznikov družbenoekonomski položaj pomembno vpliva na njegove možnosti samozaščitnega ravnanja in varovanja lastnega premoženja. Poleg tega pa ne gre zanemariti možnosti, da se bodo kriminalne dejavnosti preselile iz bolj na manj varovana območja in/ali področja (podoben ugovor bi lahko naslovili tudi na zgolj represivno politiko, ki temelji npr. na selektivnem onemogočanju (selective incapacitation). V tej zvezi se namreč pojavi nevarnost, da ujetega oz. zaprtega storilca nadomesti drugi, ki je še na prostosti). Kriminalno politična doktrina o onemogočanju vsebuje zahtevo, da je treba iz vzorca znanih storilcev izločiti najbolj nevarne (z največjo ponovitveno verjetnostjo) in jih onemogočiti s strogim nadzorovanjem v kazenskem zavodu. Takšna razmišljanja izhajajo iz domneve, da je določena omejena skupina storilcev, kot npr. osebe s kriminalno kariero, povratniki (high rate offenders, career criminals), odgovorna za veliko število kaznivih dejanj.¹⁷

2.3.1 Premeščanje kriminalitete

Tema o premeščanju kriminalitete ima osrednje mesto pri oceni situacijske prevencije kriminalitete. Ob izvedbi situacijskopreventivnih ukrepov se kratkomalo pojavi vprašanje časovnega zamika storitve kaznivega dejanja ali izvedbe kaznivega dejanja na drugem, lažje dostopnem kraju. Tako Repetto (1976) ugotavlja **5 oblik premeščanja** (glej prikaz št.2):

- časovno (storitev kaznivega dejanja v drugem času),
- taktično (izvršitev kaznivega dejanja z drugo metodo),
- tarče oz. cilja (preusmerjanje na drugi cilj),
- krajevno (storitev kaznivega dejanja na drugem območju) in
- funkcionalno (storitev drugega kaznivega dejanja).

Barr in Pease (1990) pa sta petim oblikam premeščanja dodala še eno, in sicer premeščanje storilca, kjer gre za to, da isto kaznivo dejanje storijo drugi storilci.

Pristaši situacijske prevencije so poskušali identificirati slabosti tega pristopa v smislu premeščanja kriminalitete in ugotovili, da je premeščanje neizogibna posledica in niti ni tako nezaželena. To podpirajo z različnimi študijami, kjer ugotavljajo, da od 33 študij 18 kaže na to, da premeščanja kriminalitete ni bilo. Nobena študija ni pokazala stodstotnega premeščanja.

¹⁶ Graham, Bennett, 1995, s.67.

¹⁷ Kanduč, 1995, s.159.

Naslednji argument je namenjen naravi premeščenega delikta. Barr in Pease (1990) ugotavljata, da je premešitev večasih lahko **benigna** ali pa tudi **maligna**. Benigna je takrat, ko po premeščanju pride do manj hudega kaznivega dejanja. To argumentirata s hipotetičnim primerom povečanja kontrole nad nabavo orožja, pri čemer se zmanjša število KD povezanih z orožjem. Vendar se lahko zgodi to, da se poveča uporaba nožev pri fizičnih napadih.

Prav tako Felson¹⁸ predstavlja nekatere nezaželene učinke situacijske prevencije v primerih preprečevanja vandalizma: na mestnih avtobusih se je ob namestitvi sprevodnikov agresivnost mladcev preusmerila k njim in tako je prišlo so spremembe objekta napada - pred tem so namreč uničevali stole, razbijali šipe, nato pa se je povečalo število napadov in telesnih poškodb.

Poleg nekaterih argumentov za, se pojavljajo tudi argumenti za to, da je treba situacijsko prevencijo obravnavati resno:

Prvič, ker naj bi ta bila uspešna le v primeru zaščite individualnih ciljev in obstaja le malo dokazov, da bi bil tak pristop uspešen v celi državi, regijah. Presenetljivo je, da so v času izvajanja situacijske pre-

vencije podatki kazali, da kriminaliteta narašča. To je pravzaprav lahko razložiti s premeščanjem in povečanjem kriminalitete na drugih, manj varovanih območjih. Drugič, študije o premeščanju kriminalitete so bile večinoma zelo površne in niso obsegale analize in podrobne obravnave problematike šestih področij premeščanja kriminalitete (Eck, 1993). Tretjič, metodološko je zelo težko določiti merila, ali se je premeščanje zgodilo ali ne, saj je nemogoče zanesljivo ugotoviti kraj (čas, idr.) premeščanja. Nesposobnost ugotoviti premeščanje še ne pomeni, da tega ni, lahko pa povzroči zmedo glede določanja časa, oblike kaznivega dejanja, prostora (Gabor, 1990).¹⁹

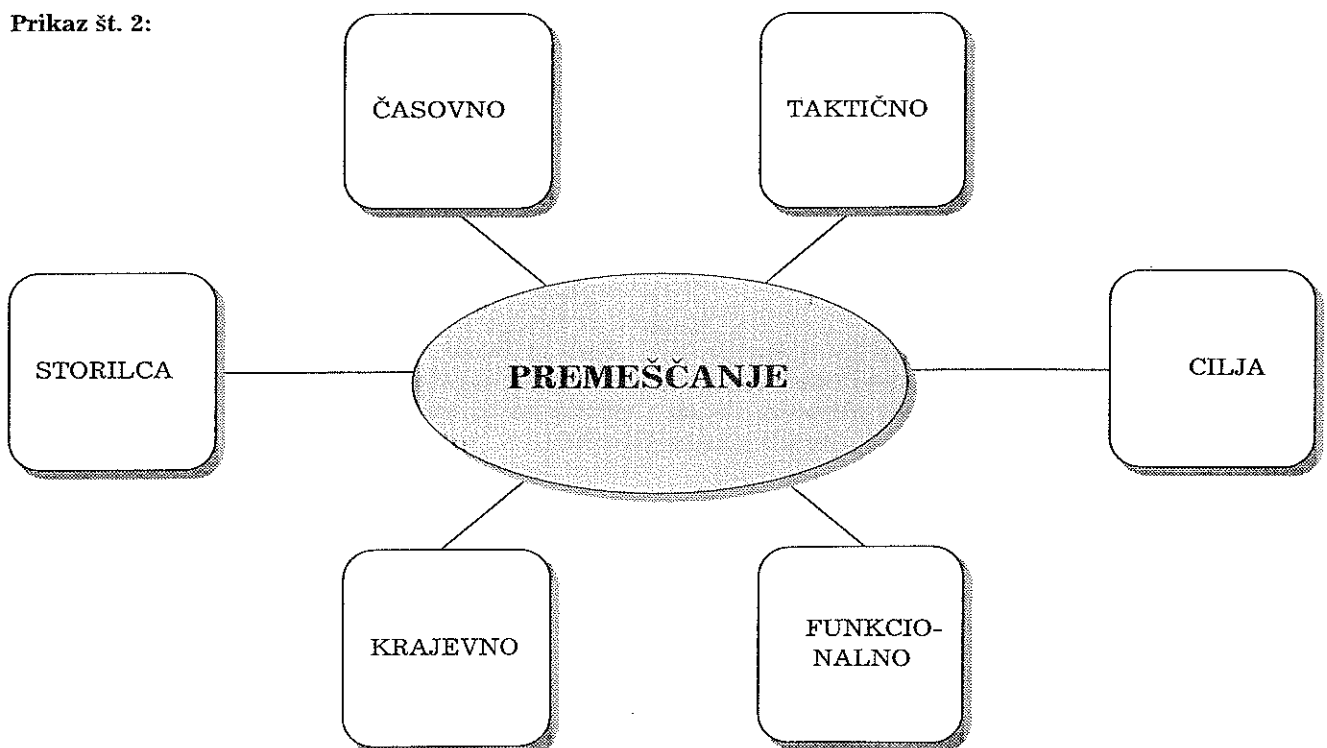
Koncept situacijske prevencije uporabljajo zvečine kratkoročno, vendar obstaja možnost, da se rezultati kažejo tudi dolgoročno.

Možnost učinka premeščanja ne sme biti prezrta, zato jo je treba upoštevati pri načrtovanju kriminalno preventivnih programov. Repetto (1976) predlaga, da morajo načrtovalci in izvajalci nadzorstvenih programov določiti vpliv programov za preprečevanje kriminalitete v okolju in predvidevati možne smeri premeščanja kriminalitete.

¹⁸ Felson, 1994.

¹⁹ Graham in Bennett, s.69-70.

Prikaz št. 2:

2.3 Preprečevanje kriminalitete v skupnosti

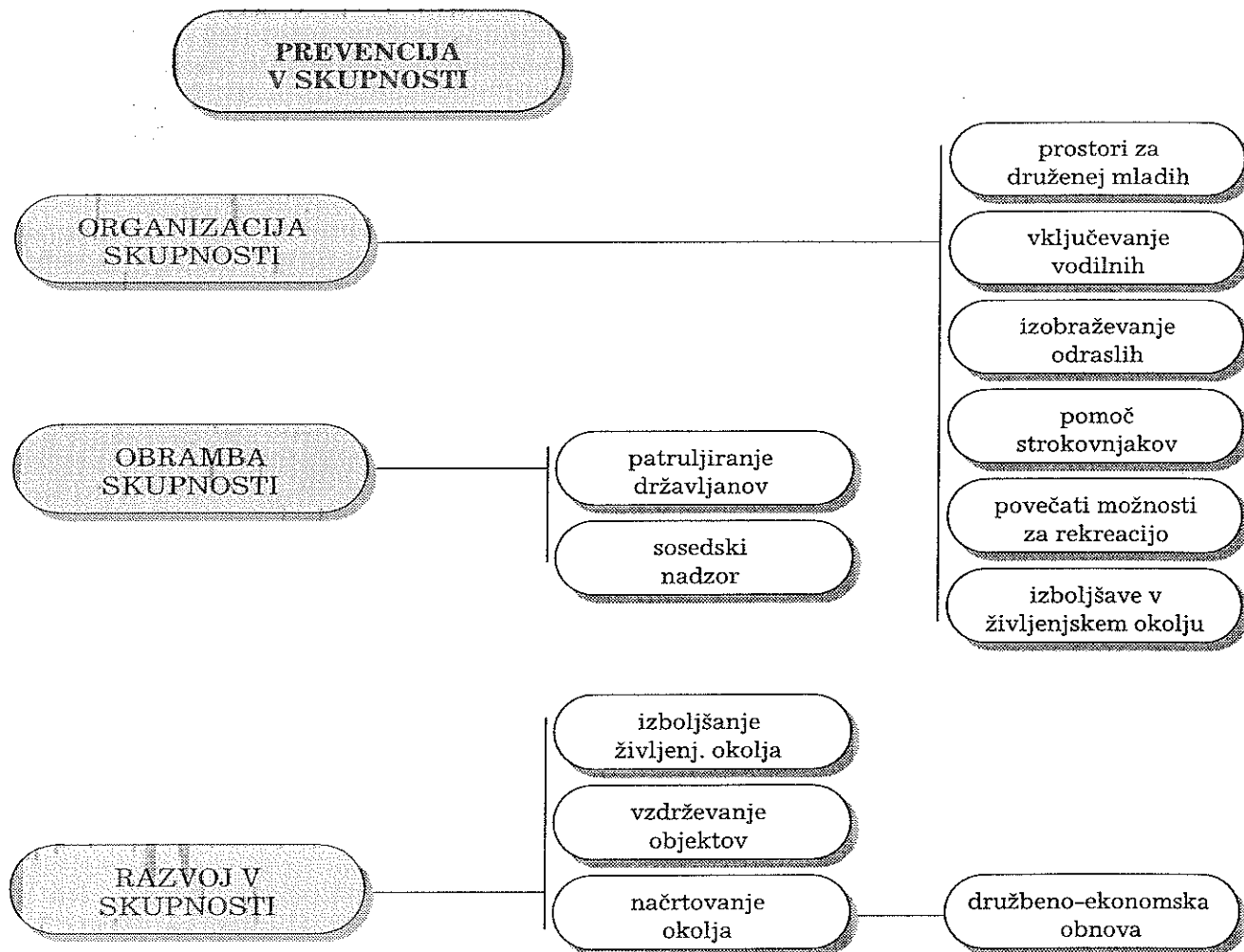
Ni še doseženo soglasje o tem, kako opredeliti preprečevanje kriminalitete v skupnosti. Glede na prakso obsegajo prizadevanja tako akcije za zmanjšanje kriminalnosti kot tudi situacijske ukrepe v skupnosti. Kaj sploh je skupnost, ni povsem jasno, saj je o njej najmanj 94 definicij, kar pomeni, da v opredelitvi ni soglasja. Večina opredelitev zadeva družbo, družbene organizacije ali družbeno ureditev, osebne interakcije znotraj lokalnega institucionalnega sistema, kot nekaj, kar je samozadostno, enovito, s skupno geografsko lokacijo, v kateri ljudje živijo in delijo skupno kulturo, pa živijo iz oči v oči v določenih skupinah, so navezani na določen prostor, povezani med seboj, blizki, zaradi česar gre za neko družbeno organizacijo, skupino ljudi, ki jo povezujejo interesi, itd.²⁰

²⁰ Pečar, s.98.

Delovna opredelitev preprečevanja kriminalitete v skupnosti obsega ukrepe, ki poudarjajo potrebo po **spreminjanju** družbenih, ekonomskih in demografskih pogojev, ki vplivajo na kriminaliteto v skupnosti, vključno z razvojem in krepitevijo institucij skupnosti (Hope 1994), kot tudi z ukrepi za **poudarjanje pomena** vloge posameznih članov skupnosti pri zmanjševanju možnosti za izvrševanje kaznivih dejanj. Razlikujemo med **kolektivnimi organiziranimi** poskusi na nivoju skupnosti in **individualnimi** poskusi organiziranja na ravni posameznih objektov, žrtev ali ciljev. Ločujemo tri glavne pristope za skupnostno preprečevanje kriminalitete, ki pa se med seboj prekrivajo (glej sliko št.3):²¹

- organizacija skupnosti,
- obramba skupnosti (družbena obramba),
- razvoj skupnosti

²¹ Graham in Bennett, s.71

2.3.1 Organizacija skupnosti

Skupnostno-organizacijski pristop k preprečevanju kriminalitete ima svoje korenine v ugotovitvah sociologov čikaške šole med leti 1920 in 1930. Ugotovili so, da je kriminaliteta posledica nenadnih sprememb v družbi, ki so povzročile oslabitev neformalnega družbenega nadzorstva. Ta pristop sta kasneje razvijala Shaw in McKay in zaključila, da je v soseskah z najvišjim indeksom delinkvence tudi največ priseljevanja (imigracija). Posledica tega je bila slaba družbena organizacija in zmanjšanje poistovetenja s skupnostjo, s tem pa tudi zmanjšanje sposobnosti za socializiranje in nadzor nad mladimi. Na podlagi teh ugotovitev je bil izveden čikaški projekt, ki je obsegal naslednje dejavnosti: zagotavljanje prostorov za druženje mladine, vključevanje vodilnih v skupnost, izobraževanje odraslih, pomoč strokovnjakov, povečanje možnosti za rekreacijo in kakovostno preživljanje prostega časa ter izboljšave v življenjskem okolju.

Kljub pomanjkanju empiričnih podatkov, ki bi kazali na to, ali je organiziranost skupnosti bila uspešna v zmanjševanju kriminalitete in kriminalnosti, so uporabljali tovrstne programe še naslednjih 50 let.²²

O podobnem programu v skupnosti, ki je bil izveden tudi v Mineapolisu, ZDA, in kjer so strokovnjaki usposabljali vodje skupnosti, so znani podobni rezultati. Skogan (1990) ugotavlja, da se pojavljajo določene težave pri organiziranju prevencije na območjih z velikim številom kriminalitete. Takšni programi so bolj primerni za skupnosti, kjer je problematika manjša. Deprivilegirani prebivalci v problematičnih okoljih namreč neradi sodelujejo s policijo in vodilnimi v skupnosti in tudi nimajo možnosti prispevati v skupnost.²³

2.3.2 Obramba skupnosti

Model obrambe skupnosti odseva radikalne spremembe v naravi preprečevanja kriminalitete v skupnosti in se je pojavil v zgodnjih sedemdesetih letih. Kriminalna politika se je preusmerila s storilcev na žrtve kaznivih dejanj.²⁴

Obramba skupnosti je bila posledica povečanega strahu pred kriminaliteto in osebnih občutkov ogroženosti v urbanih naseljih in povečane želje ljudi po samozaščiti (Bottoms 1993). Ljudje se čutijo ogrožene ne samo od kriminalitete, temveč tudi od drugih odklonskih pojavov. Sem prištevamo **ljudi z različnimi vedenjskimi posebnostmi** (motnjami), kot

npr. berače, klateže, predrzne mladostnike, duševno motene, in **nezaželene okoliščine**, kot so npr. zapuščen na vozila, razbita okna, smeti in plevel na javnih površinah.

Neobičajne situacije in motnje povzročajo strah pred kriminaliteto, ker kažejo na nesposobnost nadzorovanja v skupnosti. Prebivalci se čutijo manj varne in pričnejo z obrambnimi akcijami tako, da se začno zapirati v svoje domove. Boj proti manj nevarnim dejanjem, kot so npr. manjše tatvine ali popivanje na javnem kraju, vodi k bolj nasilni kriminaliteti, kot so npr. ropi, nasilje in prostitucija. Območje postane ranljivo tudi, če pride do vdora kriminalcev iz drugih območij. Tako prihaja do spremembe filozofije od boja proti sovražniku "med nami" proti filozofiji boja proti "sovražniku od zunaj".

Newarkški program, New Jersey, je bil namenjen odpravljanju motenj v okolju s t.i. "čistilnimi kampanjami" in drugimi ukrepi za zavarovanje skupnosti. Aktivnosti so bile naslednje (izvajala jih je policija)²⁵:

- ulične akcije z namenom zmanjšati klatenje, prodajanje mamil in nadlegovanja na ulici
- peš patrolje z namenom obvladovati skupine prestopniških mladostnikov in vzdrževati red na ulicah
- radarske kontrole hitrosti
- nadzor prometa

Rezultati poskusa so pokazali, da prizadevanja niso zadovoljila prebivalcev v smislu zmanjšanja strahu pred kriminaliteto, poleg tega pa se je število prijav še povečalo. Osnovni mehanizem za obravnavo nereda v skupnosti je temeljil na policijskem delu in sodelovanju z drugimi javnimi službami (npr. mestni potniški promet, komunala, idr.). Naslednja pristopa, ki sta še značilna za skupnostno preventivni pristop sta patroljiranje občanov (državljanov) in sosedski nadzor (Neighbourhood Watch).

2.3.3.1 Patroljiranje državljanov

V nekaterih državah opravljajo državljani peš patrolje in pomagajo policiji tako, da opazujejo določena območja, opozarjajo na sumljive osebe in patroljirajo na problematičnih območjih, običajno ponoči. Pri tem ugotavljajo, ali so npr. vrata javnih zgradb zaprta, ali so avtomobili na javnih parkiriščih zaklenjeni in o tem obveščajo policijo. Patroljiranje državljanov poteka na različno velikih **območjih**, od npr. samo določenih zgradb, posesti, sosesk, vasi, transportnih sistemov, šol, idr. in se razlikuje tudi glede na **funkcijo**, kot je npr. varovanje premoženja, varovanje ljudi, nadzorovanje policijskega dela in

²² glej tudi Kanduč, 1996, s.27-28.

²³ Graham in Bennett, prav tam

²⁴ Graham, Bennett, s.75

²⁵ Prav tam, s.76

požarna varnost v skupnosti in tudi glede na **način izvedbe** (peš ali z vozilom).²⁶

V Rusiji, kjer je prevencija in prijavljanje kriminalitete naloga vsakega državljanca, so skupine za preprečevanje kriminalitete nekaj običajnega. Velike institucije in tovarne imajo skupine za varovanje premoženja in vzdrževanje reda. Podatkov o uspešnosti ni.

Podobne patrulje so značilne tudi za Madžarsko. V Peci državljanji opravljajo **prostovoljno patroljiranje** v stanovanjskem delu mesta. Namen preventivnih patrolj je pomiriti prebivalce naselij, da bi bilo manj strahu pred kriminaliteto. Vzporedno s tem pa potekajo tudi rekreativne dejavnosti za rizične mladostnike (npr. košarka na ulicah - street basketball). Patrulje opravljajo naloge dvakrat na mesec, podobno, kot je to predstavljeno v 1. odstavku tega poglavja.

Kljub različnim oblikam patroljiranja državljanov, kot so npr. **patrulje staršev** na območjih, kjer se družijo mladoletni prestopniki, ni dokazov o uspešnosti te dejavnosti. Naslednja oblika je **patruljiranje zasebnih varnostnikov**, ki jih plačajo stanovalci ali lokalna uprava. Varnostniki običajno nosijo uniforme, imajo telekomunikacijska sredstva in so za to posebej usposobljeni. Nevarnost pa je ta, da bi zaposlovali tudi ljudi s kriminalno preteklostjo in bi ti izvajali dejavnosti, ki so protizakonite (jemanje pravice v svoje roke, zloraba oz. prekoračitev pooblastil).²⁷

V ZDA in Kanadi in pred kratkim tudi v Veliki Britaniji delujejo "Angeli varuhi" ("Guardian Angels"), ki jih tvorijo državljanji prostovoljci in preventivno patroljirajo v stanovanjskih soseskah in transportnih sistemih. Uspešnost tega programa je bila tudi empirično preverjena in ugotovili so, da so Angeli varuhi v San Diegu s preventivno dejavnostjo v času poskusa zmanjšali število prijav za kazniva dejanja in sicer za nasilništvo za 22% in premoženjsko kriminaliteto za 25%. Prebivalci tudi verjamejo, da so uspešni in pomenijo prispevek k večji varnosti v naseljih. Eden izmed glavnih problemov programov, kot so npr. Angeli varuhi, je ta, da čeprav delujejo v okviru zakonskih norm, ne smejo izvajati pooblastil, ki jih imajo policisti. Posredovanje pri posameznih kaznivih dejanjih je pravzaprav sprožilo nekaj dilem. Kaj je sprejemljivo in kaj ni sprejemljivo pri preprečevanju kriminalitete? Obstaja nevarnost, da bi prišlo do neupravičenega poseganja v zasebnost ljudi ali nepotrebnega vznemirjanja in nadlegovanja, kar bi bilo bolj v škodo kot pomoč policiji. Dejavnost naj bi bila omejena tako, da ne bi bile kršene človekove

pravice in svoboščine in da bi se ljudje počutili bolj varne.

Čeprav bi naj patroljiranje državljanov odvrčalo potencialne storilce od kaznivega delovanja, še ni prepričljivih rezultatov o učinkovitosti njihovih akcij. Zmanjšanje števila vlomov v naseljih, kjer so bile patrulje, je bilo sicer opazno, vendar ni bilo mogoče ugotoviti, ali je to posledica patroljiranja, ali drugih dejavnikov.²⁸

2.3.3.2 Sosedski nadzor (Neighbourhood Watch)

Bistvo tega programa je v opogumljanju državljanov, da bi postali "oči" in "ušesa" policije z opazovanjem in obveščanjem policije o sumljivih pojavih v svojih soseskah. Ideja sloni na medsebojnem poznavanju sosedov, varovanju drug drugega, interveniranju v imenu drugih, če ugotovijo kaj sumljivega in poročanju motečega vedenja policiji. Manjše skupine ljudi se zberejo, da si delijo informacije o kriminaliteti v lokalni skupnosti, si izmenjujejo izkušnje o reševanju problemov in izdelujejo načrte za nadzorovanje v soseski. Člani skupin (npr. stanovalci ene ulice) pazijo na lastno premoženje in premoženje drugih, označujejo lastnino, izboljšujejo varnost njihovih domov in predlagajo izboljšave za bolj varno okolje. Izvajajo tudi druge dejavnosti, kot npr. načrtovanje pomoči žrtvam in pričam, staršem problematičnih otrok. **Osrednje prizadevanje Neighbourhood Watch strategije je širjenje neformalnega nadzorstva, poročanje policiji, večje število aretacij kriminalcev, zmanjšanje števila kriminalcev na ulicah in zastraševanje potencialnih storilcev.** Z druženjem se izboljša običajen problem pogostosti in kakovosti odnosov med prebivalci v naseljih, povezave v skupnosti se izboljšajo in skupnost si poveča možnosti za obrambo pred vsiljivci. Zmanjša se tudi **strah pred kriminaliteto in odnosi s policijo** se izboljšajo.

Tovrstne programe vodijo ali policisti ali posebej usposobljeni uslužbenci za preprečevanje kriminalitete, ki so pogosto predstavniki javnosti. Koordinirajo delo, pomagajo reševati nesoglasja in nudijo strokovno pomoč. Srečanja in obvestila so sestavni del nalog. V ZDA je nacionalni svet za prevencijo kriminalitete izdal priročnik za preprečevanje kriminalitete v urbanih soseskah, ki nudi podrobne informacije in postopek za pripravo Neighbourhood Watch programov (vsebina, kako izvajati, koga vključiti, pričetek).

V sedemdesetih je bila ta strategija značilna le za ZDA, kasneje se je prenesla v Kanado in Veliko Britanijo, kratek čas pa jo izvajajo tudi na

²⁶ Graham, Bennett, s.77

²⁷ Prav tam.

²⁸ Prav tam.

Nizozemskem. Sheme za izvajanje obsegajo izvajanje sosedskega nadzora v manjših pa tudi večjih naseljih, kjer živi več tisoč prebivalcev. V ZDA je bilo 20 % družin v krajih, kjer so ta program izvajali, v Kanadi pa je 25% populacije živelo na območjih Neighbourhood Watch (Garofalo, McLeod, 1988). V Veliki Britaniji je bilo leta 1989 14% gospodinjstev vključenih v ta program (Mayhew, Elliot in Dows). Na Nizozemskem pa je program šele v poskusni fazi.²⁹

Ocenjevanje uspešnosti programa je problematično, saj o tem obstajajo različni rezultati. Npr. v Seattlu, kjer so izvajali program, se je po 12 mesecih zmanjšalo število vlomov v stanovanja in hiše, vendar pa se je po 18 mesecih viktimizacija dvignila na prejšnjo raven. Čikaški rezultati so še manj obetavni, saj se indeks kriminalitete ni spremenil, poleg tega pa se je zaradi neuspešnosti strategije povečal strah pred kriminaliteto.³⁰

Tudi ocene sosedskega nadzora v Veliki Britaniji kažejo na to, da ni dokazov o vplivu programa na zmanjšanje kriminalitete, vendar domnevajo, da je to posledica "slabe izvedbe". Bennet (1990) ugotavlja, da je manj kot polovica ljudi v Londonu na območju sosedskega nadzora prijavila policiji kršitve reda in pojav sumljivih oseb. Ta pristop je po Grahamovi in Bennettovi (1995) oceni bolj primeren za preprečevanje razvoja kriminalitete na določenem območju

(ponekod je najbrž neizvedljiv), kot pa da bi imel zas-traševalni učinek na potencialne storilce. Poleg tega pa obstaja nevarnost preobremenjevanja policije (vsakodnevni klici ljudi, ki se boje kriminalitete in kriminalcev).

2.3.4 Razvoj skupnosti

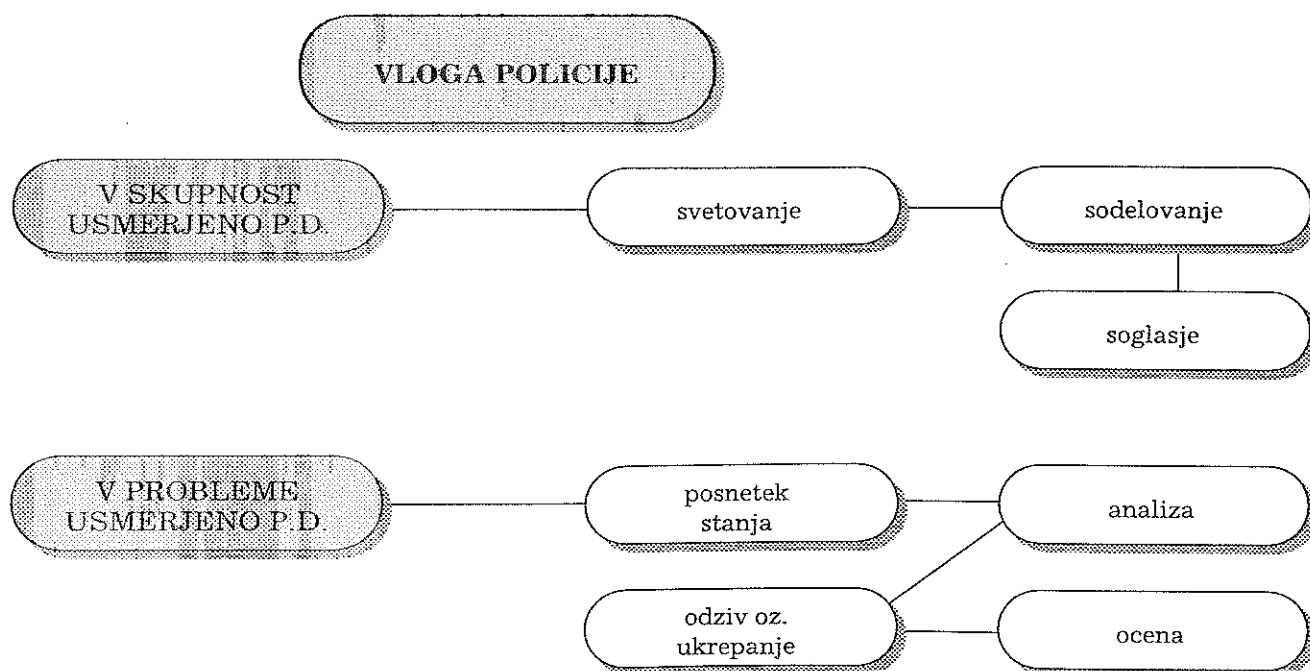
Zelo pomemben dejavnik v preprečevanju kriminalitete je razvoj skupnosti, vendar je to področje, ki je zelo kompleksno, zato predstavljamo samo področja, na katerih je treba dosegati spremembe.

K razvoju skupnosti spadajo:

- izboljšanje življenjskega okolja,
- decentralizacija vzdrževanja objektov in uslug,
- izboljševanje načrtovanja in razporejanja objektov,
- družbena in ekonomska obnova.

2.3.5 Vloga policije

Dejavnosti policije za preprečevanje kriminalitete in kršitev reda v skupnosti, ki temeljijo na (po)svetovanju ali sodelovanju in konsenzu (soglasju) s člani skupnosti, so pomemben element v prizadevanjih za preprečevanje kriminalitete v skupnosti. Delo usmerjenih policijskih patrolj temelji na situacijski pre-ven-ciji in je bolj parcialne narave kot pa prizadevanja za delovanje na nivoju celotne skupnosti. Dva pristopa, ki sta značilna za skupnostno usmerjenost sta: v skupnost usmerjeno policijsko delo in v probleme usmerjeno policijsko delo (glej prikaz št. 4).

²⁹ Prav tam.

³⁰ Graham in Bennett, s.80, 81

2.3.5.1 V skupnost usmerjeno policijsko delo

Koncept v skupnost usmerjenega policijskega dela pomeni pomemben preobrat v tradicionalnem načinu opravljanja policijskega dela. Bistvo v skupnost usmerjenega policijskega dela je **izboljšati dostopnost in vidnost policistov z nudenjem stalne in utemeljene navzočnosti v skupnosti in razviti bližje in pristnejše odnose z državljani**. Značilni so, kot smo že omenili, trije glavni elementi odnosov med policijo in pripadniki skupnosti. To so: **(po)svetovanje, sodelovanje in soglasje**. Ideja o komunikaciji (posvetovanju) z javnostjo pomeni, da policija prisluhne skupnosti z namenom izboljšati kakovost uslug in da ponudi in pomaga določiti prednostne naloge policijskega dela na območju skupnosti. Sodelovanje s skupnostjo se nanaša na odnose med policijo in skupnostjo, kjer gre za partnerski odnos pri doseganju skupnih ciljev. Doseganje konsenza pomeni odgovorno opravljanje policijskega dela in pojasnjevanje razlogov in odgovornost za določene ukrepe v skupnosti.

Ocenjevanje uspešnosti v skupnost usmerjenega policijskega dela se lahko ocenjuje na dveh ravneh in sicer na ravni dela policijske enote in na lokalni ravni.

2.3.5.2 V probleme usmerjeno policijsko delo

V probleme usmerjeno policijsko delo zajema uporabo postopkov za sistematični pristop k reševanju različnih problemov na območju policijskih enot. Probleme je treba opredeliti bolj specifično kot to ponujajo kategorije kršenja pravnih norm z opisi, ki vsebujejo podatke, zbrane iz različnih virov, npr. kraj in čas določenih dogodkov in vedenja ter motivacije vpletenih ljudi. V probleme usmerjeno policijsko delo obsega štiri stopnje reševanja problemov:³¹

- posnetek stanja,
- analiza,
- odziv in
- ocena.

Rezultati raziskav o v probleme usmerjenem policijskem delu so po Grahamovi in Bennetovi (1995) oceni dokaj pozitivni.

3 Načrtovanje, izvajanje, ocenjevanje kriminalne prevencije

Izbrali smo Ekblomov (1988) koncept procesa preprečevanja kriminalitete, ki obsega zbiranje podatkov o kriminaliteti, analizo in interpretacijo zbranih podatkov, izbiro preventivnih strategij, izvedbo, evalvacijo in nadaljevanje nadzora nad kriminaliteto, kot je to razvidno iz prikaza št. 5.

³¹ Eck in Spelman, 1987.

1. Zbiranje podatkov iz več virov:

- informacije o območju, na katerem se pojavlja kriminaliteta,
- informacije o vpletenih akterjih (žrtve, prestopniki) in dogodkih/ciljih (fizično okolje, zaporedje dejanj in posledic dejanj),
- informacije o odzivu drugih (skupnost, poslovneži, institucije),
- informacije, pridobljene z intervjuji z obsojenci, prestopniki, z namenom širjenja znanja o kriminalni logistiki.

2. Analiza in interpretacija

Analiza kriminalitete za preventivne namene obsega dve komponenti. Prva je zbiranje podatkov o storitvah in viktimizaciji in iz tega identifikacija vzorcev (oblik) dejanj. Druga vsebuje interpretacijo dejanj in viktimizacije in poskus razlage. Interpretacija lahko poteka na podlagi specifičnega kaznivega dejanja ali glede na tipe kaznivih dejanj.³²

3. Izbira strategije

Po identifikaciji in ugotovitvah v zvezi s pojavom kriminalitete je treba izvesti posamezne akcije. Možno je izbrati katerokoli od prej predstavljenih strategij, odvisno seveda od rezultatov analize in interpretacije.

Na družbeni ravni interveniranja (ki lahko vsebuje ukrepe za preprečevanje kriminalnosti ali prevencije v skupnosti) je treba določiti izvajalce in cilje (npr. šola, družina, trg delovne sile). Na ravni situacijske prevencije pa je treba izbrati tarče (potencialne tarče, oz. objekti/subjekti ogrožanja, sposobni varuhi in okolje).

Na območjih, kjer je kriminaliteta pogostejša, je treba ukrepati z namenom "identificiranja" potencialnih žrtev (z vgradnjo alarmnih naprav, video sistemov, izogibanjem neosvetljenim in temačnim okolišem, nošenjem različnih sprejev, idr.).

4. Izvajanje

Pet glavnih strategij izvajanja kriminalno preventivnih ukrepov:

- uporaba predpisov za zagotavljanje vedenjskih norm in izvajanje predpisov, kot npr. prepoved uživanja alkohola na javnem kraju, prepoved točenja alkoholnih pijač alkoholiziranim idr.
- naprave in praktična pomoč za izvedbo določenih ukrepov, kot je npr. namestitve računalnikov za nadziranje določenih krajev,
- spodbujanje ljudi k zavarovanju domov z različnimi ključavnicami, ki jih zavarovalnica priznava za

³² Ekblom, 1988.

- zmanjšanje zavarovalne premije,
- ureditev pristojnosti različnih služb za izvajanje preventivne dejavnosti (npr. določanje pristojnosti lokalnih in drugih institucij).

5. Evalvacija

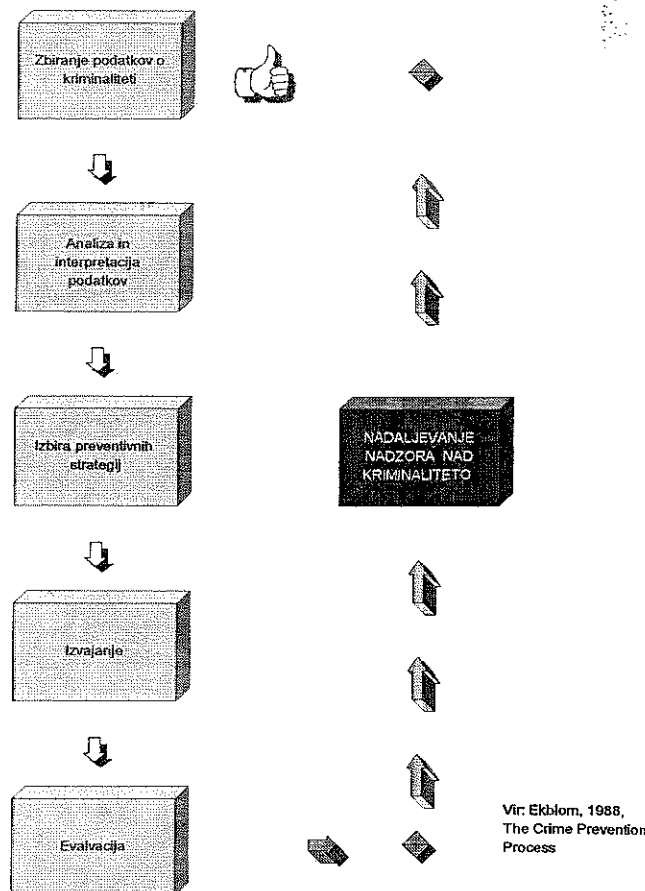
Zadnja faza kriminalno preventivnega procesa je evalvacija ali ovrednotenje projekta oz. programov v smislu vpliva na stanje kriminalitete. Zanima nas, ali so projekti oz. programi imeli vpliv na stanje kriminalitete in kaj se je ob izvajanju tega zgodilo/spremenilo.³³

³³ Primer o tem navaja M.Felson: Kot posledico vandalizma na mestnih avtobusih v Londonu so v avtobuse namestili dodatne sprevodnike. Ob tem ukrepu se je zgodilo to, da se je število poškodovanih sedežev in grafitov v avtobusih bistveno zmanjšalo, vendar se je izredno povečalo število fizičnih obračunov s sprevodniki. Prav tako se je ob obvezni uvedbi ključavnic ob volanu v avtomobilih preusmerila dejavnost avtomobilskih tatov na tiste avtomobile,

Projekte in programe lahko ocenjujejo tudi izvajalci, vendar se je pokazalo, da so rezultati samoevalvacije poskusi opravičevanja izvedbe programov. Samoevalvacija je sicer cenejša, vendar je bolj objektivno in seveda dražje, da projekte in programe evalvira (ocenjuje) skupina strokovnjakov, ki ni bila vključena v izvedbo. Evalvacija obsega oceno izvajanja programa ali projekta in tudi vpliv na stanje kriminalitete in povratno informacijo za nadaljevanje izvajanja preventive.³⁴

ki takšnih ključavnic niso imeli. Na prav zanimiv način pa so rešili problematiko risanja grafitov v Stockholmski podzemni železnici. Ob odprtju t.i. najdaljše razstave na svetu, se je motivacija za pisanje grafitov zmanjšala, saj so bile na stenah umetniške slike, ki so bile prevlečene s snovjo, odporno proti barvi.

³⁴ Graham in Bennett, s.108.

4 Namesto sklepa veliko vprašanj

Namen članka je bil predstaviti najbolj pogoste strategije kriminalne prevencije, ki jih uporabljajo v zahodni Evropi in ZDA. Ugotovimo lahko, da so najpogostejši pristopi trije in sicer: preprečevanje kriminalnosti, situacijska preventiva in preventiva kriminalitete v skupnosti. Vsi pristopi imajo svoje prednosti in slabosti. Tako je preprečevanje kriminalnosti problematično z vidika ocene, kdaj in zaradi česa je določena oseba kriminalno potencialna in ali s temi ukrepi pravzaprav ne povzročimo prav nasprotnega učinka, t.j. produciranje bodočih prestopnikov. Tukaj se pojavlja nekaj pomembnih vprašanj: Kako prepoznati problematičnega preddelinkventa (kako se izogniti t.i. false positives, se pravi zmotno opredeljenim problematičnim posameznikom ali prerokbam, ki uresničijo same sebe)? S čim upravičiti poseg v primeru, ko nekdo še ni prekršil kazensko-pravne norme, in preprečiti net-widening effect, se pravi širitev nadzorovalne mreže na osebe, ki jih formalni nadzorovalni mehanizmi sicer ne bi obravnavali? Kako obravnavati problematične preddelinkvente (ocene tujih eksperimentov so namreč pokazale, da so bili vsi po vrsti neučinkoviti pri preprečevanju kriminalnega vedenja)?³⁵

Pri situacijski prevenciji se je venomer treba vprašati, kaj izbrani preventivni ukrepi povzročijo in kakšne so njihove širše posledice.

V skupnost usmerjeno preventivno delovanje ima lahko v skrajnem primeru za posledico policizacijo skupnosti in državljanov in s tem tudi omejevanje svobode ljudi. Ob tem pa nekje v daljavi slišim tudi refren iz neke popevke skupine The Police: Every move you make, Every breath you take, I have been watching you....

³⁵ Kanduč, s.148-149.

Povečana navzočnost policije na določenem rizičnem območju ne vodi nujno v občutno zmanjšanje kriminalitete, utegne pa vseeno povečati občutek varnosti pri ljudeh in ustvariti vtis, da se država vendarle zanima za njihove probleme in da si prizadeva izboljšati varnostno stanje. To pa sploh ni zanemarljivo, še zlasti, če pomislimo, da sta strah pred viktimizacijo in splošno občutje ogroženosti ravno tako problematična kot kriminaliteta sama, pri čemer je treba vedeti, da se temu pojavu, ki ga v določeni meri podžigajo tudi množična občila, ne da zoperstaviti samo z navajanjem objektivnih statističnih podatkov, ki bi denimo pokazali, da je verjetnost, da nekdo postane žrtev kaznivega dejanja, v bistvu zelo majhna (še posebej pri tistih zločinih, ki najbolj razburkajo javno mnenje).³⁶ Poleg tega pa lahko policija igra zelo pomembno vlogo pri nujenju podpore neformalnim nadzorovalnim mehanizmom na določenem območju. Policija lahko usklajuje posamezne nadzorovalne dejavnosti (Neighbourhood Watch) in nudi strokovno pomoč (npr. v obliki svetovanja). Številne kriminološke raziskave so pokazale, da je dobro sodelovanje med skupnostjo in policijo izredno pomembno za odkrivanje kaznivih dejanj in učinkovit kazenskopравни pregon storilcev. To velja tudi v obratni smeri. Če ljudje v skupnosti niso pripravljeni sodelovati s policijo, npr. zato, ker ji ne zaupajo ali v njej vidijo nekakšnega sovražnika oz. nasprotnika, ali morda zato, ker obsojajo njene metode dela, potem bo tudi njeno delovanje močno oteženo. V takem primeru se policija pogosto zateče k najbolj grobem načinu dela, kar pa vrzel med njo in državljanji navadno samo še poglobi. Nekateri teoretiki s področja študij policije imenujejo ta pojav umik za modro zaveso.

³⁶ Kanduč, s.157.

Some Strategies of Crime Prevention

Gorazd Meško, M.A. in Social Pedagogy, Assistant of Criminology, College of Police and Security Studies, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

The paper presents three of the most frequently used strategies of crime prevention in Western Europe and in the United States. The first strategy is prevention of crime by focusing attention on potential delinquents. The second strategy is situational crime prevention, directed towards specific situations and measures of crime prevention, especially traditional property crime. The last method is community crime prevention, based on the activities of all agents in the community. What is particularly important in the last, is the close relationship between the police and the community, and thus the development of community policing. Different endeavours for the prevention of crime have different effects. So, in general crime prevention, the crucial question is when to begin to deal with an individual, in situational crime prevention, whether the measures undertaken do not in the end cause more harm than benefit, and in community crime prevention, whether the interests of the police are identical with the expectations of people living in the community.

Key words: crime prevention, general crime prevention, situational crime prevention, community crime prevention, community policing

UDC 343.85

LITERATURA:

- Clarke, R.V.G. (ed): **Situational Crime Prevention: Successful Case Studies**, New York, Harrow and Heston, 1992.
- Eck, J.E., Spelman, W.: Who ya gonna call? The Police as Problem Busters, **Crime and Delinquency**, 33/1987/1, s.31-52.
- Ekblom, P.: **Getting the Best out of Crime Analysis**, Crime Prevention Unit Paper No. 10, London, Home Office Crime Prevention Unit, 1988.
- Farrington, D.: Human Development and Criminal Careers, v Maguire, M., Morgan, in Reiner, R.: **The Oxford Handbook of Criminology**, Oxford, Clarendon Press, 1994, s.511-584.
- Felson, M.: **Crime and Everyday Life**, Insights and Implication for Society, London, Pine Forges Press, 169 s.
- Graham, J, Bennett, T.: **Crime Prevention Strategies in Europe and North America**, Helsinki, European Institute for Crime Prevention and Control (HEUNI), 1995, 138 s.
- Hough, M., Clarke, R.V.G., Mayhew, P.: Introduction, v Clarke, R.G.V. in Mayhew, P. (eds.): **Designing Out Crime**, London, 1980.
- Kanduč, Z.: Oris možnih preventivnih in represivnih kriminalnopolitičnih ukrepov v okviru formalnih in neformalnih nadzorovalnih mehanizmov, v **Oris teoretične paradigme za razumevanje in vrednotenje kriminalne politike**, Ljubljana, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, s.144-167.
- Kanduč, Z.: Pragmatična razsežnost kaznovanja in družbena pogojenost kriminalnih pojavov, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana, 24/1996/1, s.25-39.
- Meško, G.: V tveganje usmerjeno preprečevanje odklonskosti v mladostništvu, **Revija za kriminalistiko in kriminologijo**, Ljubljana, 24/1996/1, s.81-87.
- Mikulan, M.: **Policajska preventiva**, Ljubljana, Ministrstvo za notranje zadeve, 1995, 115s.
- Repetto, T.: Crime Prevention and the Displacement Phenomenon, **Crime and Delinquency**, 1976, Vol. 22, s.166-177.
- Van Dijk, J.J., Mayhew, P. in Killias, M.: **Experiences of Crime Across the World: Key Findings from the 1989 International Crime Survey**, Deventer, Kluwer.